

ТИПОВА ПРОГРАМА підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Мовно- літературна грамотність: розвиток читацького інтелекту та медіакультури»

Розробник(и): ФОП Фоміна Тетяна Андріївна ЄДРПОУ 2173608966

Рецензент(и): Фізична особа підприємець Т.А. Фоміна

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – Вчитель словесності є модератором культурного діалогу. Важливо навчити учнів відчувати красу слова, критично аналізувати тексти та вільно висловлюватись.

Цільова група: Вчителі мови та літератури (української та зарубіжної), бібліотекарі.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації – Розвиток комунікативної та естетичної компетентності педагогів у сучасному медіапросторі.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Методика роботи з різними видами текстів у НУШ
- Опанування інструментів перевірки фактів та медіаграмотності
- Формування навичок творчого письма та ораторського мистецтва
- Використання онлайн-дошок для аналізу літературних творів

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- мовленнєва компетентність
- літературознавча обізнаність
- культурно-цифрова грамотність
- критичне мислення

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Вчителі навчаться зацікавлювати підлітків читанням через нові формати, підвищать рівень їхньої мовної культури та розвинути навички успішного спілкування.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації - Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації - Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Google Forms. Інструкція повноцінного уроку.	1	1-29	2-30
2	Робимо урок цікавим. Лайфхаки	1	1-29	2-30
3	Як створити захоплюючий урок: Canva, Crello, WordArt, YouTube.	1	1-29	2-30
4	Моделювання змісту уроків української мови та літератури. Вимоги НУШ.	1	1-29	2-30
5	Мовленнєва компетентність сучасного педагога	1	1-29	2-30
6	Інфомедійна грамотність. Компетентнісне навчання НУШ на уроках мови та літератури	1	1-29	2-30
7	Практичні поради щодо викладання української мови у 5 класах НУШ. Ключові виклики та задачі педагога.	1	1-29	2-30
8	Виклики для сучасного вчителя НУШ у 5 класах. Алгоритм побудови якісного уроку української літератури.	1	1-29	2-30
9	Практичне застосування можливостей Power Point у роботі сучасного вчителя.	1	1-29	2-30
10	Розвиток національної свідомості на уроках української мови та літератури.	1	1-29	2-30
11	Застосування dogme/unplugged teaching під час викладання мови та літератури.	1	1-29	2-30
12	Розкриття повного потенціалу освіти: організація якісного освітнього процесу за допомогою Google.	1	1-29	2-30
13	Робота з текстами. Виділення головного й другорядного на уроках літератури.	1	1-29	2-30
14	Робота з текстами на уроках мовно-літературної галузі	1	1-29	2-30
15	Література + технології = цікаво: як інтерактивні книги та мапи допомагають розкрити художній світ твору	1	1-29	2-30
16	Коли текст стає грою: інтерактивні інструменти для сучасного уроку мови й літератури.	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
17	Адаптивне навчання без шаблонів: досвід мовно-літературної галузі	1	1-29	2-30
18	Гнучке планування уроків української мови та літератури в умовах змін.	1	1-29	2-30
19	Організація групової роботи засобами цифрових технологій у процесі вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі у 9-му класі НУШ	1	1-29	2-30
20	Цифрові технології на уроках мови й літератури: інтерактив, співпраця та творчість у 9 класі НУШ.	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Google Forms. Інструкція повноцінного уроку.

Ключові питання теми: Базові можливості Google Forms відомі практично кожному педагогу анкетування та опитування. Однак даний ресурс має значно ширший функціонал, який рідко використовується для організації освітнього процесу. Продемонструємо один із способів проведення уроку за допомогою Google Forms.

Тема 2. Робимо урок цікавим. Лайфхаки

Ключові питання теми: 1. Як створити ментальну карту за допомогою застосунків: онлайн і офлайн 2. Якісний візуальний контент для вчителя 3. Гайд: що? навіщо? як? на прикладі історії або громадянської освіти

Тема 3. Як створити захоплюючий урок: Canva, Crello, WordArt, YouTube.

Ключові питання теми: З кожним роком стає все важче концентрувати увагу учнів на уроці, оскільки в них переважає кліпове мислення. Яскрава картинка та невелике за обсяг навчальне відео допомагають зловити увагу школярів та скерувати її у правильний напрямок. Це вдалий прийом демонстрації, завдяки якому реалізується наочний метод.

Тема 4. Моделювання змісту уроків української мови та літератури. Вимоги НУШ.

Ключові питання теми: У Концепції 'НУШ' йдеться про важливість набуття учнями 10 ключових компетентностей, тому вчителю варто усвідомити, які вміння є спільними, бо не можливо на одному уроці розвивати одразу все. Оскільки у 5 клас прийдуть інші учні, то й ми повинні змінюватися, використовуючи нові підходи до навчання, тому складання 'списку закупів до НУШ' переліку 'З чого розпочати?' стане в пригоді.

Тема 5. Мовленнєва компетентність сучасного педагога

Ключові питання теми: Система української освіти на сучасному етапі розвитку суспільства зазнає суттєвих змін, реалізаторами яких є педагоги, здатні здійснювати ефективну мовленнєву та комунікативну діяльність у різних ситуаціях професійної взаємодії, встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми. Сучасний вчитель повинен володіти необхідним рівнем професійної компетентності, до структури якої входить мовленнєва та комунікативна компетентності.

Тема 6. Інфомедійна грамотність. Компетентнісне навчання НУШ на уроках мови та літератури

Ключові питання теми: Інформаційна грамотність. Вміння шукати інформацію, робота з джерелами. Факти і судження. Особливості Інтернет-пошуку інформації онлайн енциклопедії, бази наукових публікацій, бібліотеки, сайти рефератів, тощо. Явище «інформаційного кокону». Критичне сприйняття інформації

Тема 7. Практичні поради щодо викладання української мови у 5 класах НУШ. Ключові виклики та задачі педагога.

Ключові питання теми: Молодь вивчає українську мову по-іншому, ніж діти або дорослі. Саме тому, сьогодні ми будемо говорити про викладання сучасної української мови. Дізнаємось більше про те, як ефективно і різноманітно планувати уроки. Які фактори впливають на уроки. Відповіді на ці та інші питання ми охоче представимо Вам на нашому онлайн-семінарі.

Тема 8. Виклики для сучасного вчителя НУШ у 5 класах. Алгоритм побудови якісного уроку української літератури.

Ключові питання теми: Молодь вивчає іноземну мову по-іншому, ніж діти або дорослі. Саме тому, сьогодні ми будемо говорити про викладання української літератури. Дізнаємось більше про те, як ефективно і різноманітно планувати уроки. Які фактори впливають на уроки. Відповіді на ці та інші питання ми охоче представимо Вам на нашому онлайн-семінарі.

Тема 9. Практичне застосування можливостей Power Point у роботі сучасного вчителя.

Ключові питання теми: Цікаві ідеї для створення презентацій; Трансформація класичних ігор в презентації? Спорт на уроках літератури? Створення гри «Літературний футбол». Як застосовувати інтерактивні презентації-ігри, не перетворивши урок на гру?

Тема 10. Розвиток національної свідомості на уроках української мови та літератури.

Ключові питання теми: Виховання у молодого покоління почуття національної свідомості, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції на уроках української словесності. Курс спрямований допомогти педагогам дібрати найдоречніші інструменти з розвитку національної свідомості учнів.

Тема 11. Застосування dogme/unplugged teaching під час викладання мови та літератури.

Ключові питання теми: Воєнний стан вніс зміни у класичний навчально-виховний процес, зробивши його мінливим, позбавленим стабільності, стовідсоткового ресурсного забезпечення та систематичності. В умовах невизначеності викладач будь-якої дисципліни відчуває потребу в забезпеченні учнів, насамперед, ресурсами для навчання. Dogme/unplugged teaching дозволяє варіювати ресурси й способи подачі матеріалу відповідно до актуальних запитів.

Тема 12. Розкриття повного потенціалу освіти: організація якісного освітнього процесу за допомогою Google.

Ключові питання теми: Під час пандемії та війни сучасна освіта зіткнулась із проблемою організації дистанційного та змішаного навчання, організацією синхронного та асинхронного дистанційного навчання, проблемою освітян були вибір платформи та недостатня обізнаність з їх використання. Про переваги та плюси платформ для дистанційного навчання

Тема 13. Робота з текстами. Виділення головного й другорядного на уроках літератури.

Ключові питання теми: Сучасна школа потребує різноманітних технологій для вивчення навчальних предметів, а також компетентнісного підходу до набуття знань. Запропоновані матеріали будуть цікаві для різноманітних з підходів до навчальної діяльності на уроках літератури.

Тема 14. Робота з текстами на уроках мовно-літературної галузі

Ключові питання теми: Теоретичні засади роботи з текстом: текст як основна одиниця навчання у мовно-літературній галузі; читацька грамотність як ключова компетентність; різні види текстів: художні, інформаційні, публіцистичні, медіатексти. Методичні підходи до роботи з текстами: прийоми активного читання виділення ключових слів, маркування, візуалізація; стратегії розуміння тексту «передбачення», «питання до тексту», «щоденник подвійних нотаток»; інтерактивні техніки: дискусія, дебати, читання в парах, робота з таблицями та схемами. Аналіз і інтерпретація текстів: художній текст: образи, символи, авторська позиція; інформаційний текст: факти, аргументи, структура; розвиток критичного мислення: від виявлення смислу до власної інтерпретації. Практичні інструменти для уроків: завдання різних рівнів: від відтворення змісту до творчої трансформації; використання технологій онлайн-дошки, інтерактивні тексти, візуальні редактори; інтеграція роботи з текстами з іншими видами діяльності письмо, усні висловлювання, проекти. Оцінювання роботи з текстом: критерії сформованості читацької грамотності; приклади рубрик та чек-листів для оцінювання. Обмін досвідом та рефлексія.

Тема 15. Література + технології = цікаво: як інтерактивні книги та мапи допомагають розкрити художній світ твору

Ключові питання теми: 1. Урок літератури в цифрову добу: від підручника до інтерактивної книги 2. Як залучити учнів до творчої взаємодії з текстом: створення цифрових щоденників читача, «книг вражень», мап цінностей героїв. 3. Сервіси для роботи: BookCreator — створення живих літературних збірок; Genially — інтерактивні карти подій і героїв; Canva — креативні навчальні буклети й альбоми; Miro, MindMeister— мапи понять, сюжетів і символів.

Тема 16. Коли текст стає грою: інтерактивні інструменти для сучасного уроку мови й літератури.

Ключові питання теми: 1. Урок літератури в цифрову добу: від підручника до інтерактивної книги 2. Як залучити учнів до творчої взаємодії з текстом: створення цифрових щоденників читача, «книг вражень», мап цінностей героїв. 3. Сервіси для роботи: BookCreator — створення живих літературних збірок; Genially — інтерактивні карти подій і героїв; Canva — креативні навчальні буклети й альбоми; Miro, MindMeister— мапи понять, сюжетів і символів.

Тема 17. Адаптивне навчання без шаблонів: досвід мовно-літературної галузі

Ключові питання теми: Програма розкриває ідею адаптивного навчання без шаблонів у мовно-літературній освіті. Учасники ознайомляться з практичними моделями варіативного планування уроків, прийомами активного залучення учнів, диференціації, формувального оцінювання та створення індивідуальних освітніх траєкторій у межах уроку.

Тема 18. Гнучке планування уроків української мови та літератури в умовах змін.

Ключові питання теми: Програма розкриває ідею адаптивного навчання без шаблонів у мовно-літературній освіті. Учасники ознайомляться з практичними моделями варіативного планування уроків, прийомами активного залучення учнів, диференціації, формувального

оцінювання та створення індивідуальних освітніх траєкторій у межах уроку.

Тема 19. Організація групової роботи засобами цифрових технологій у процесі вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі у 9-му класі НУШ

Ключові питання теми: Зміст програми передбачає ознайомлення педагогічних працівників із сучасними підходами до організації групової роботи учнів 9-х класів НУШ у процесі вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі засобами цифрових технологій. У межах програми розглядаються цифрові інструменти для спільної діяльності, онлайн-комунікації, створення інтерактивного контенту, організації проектної та дослідницької роботи учнів. Особлива увага приділяється методикам розвитку комунікативних умінь, критичного мислення, творчої взаємодії та формуванню цифрової компетентності здобувачів освіти в умовах НУШ.

Тема 20. Цифрові технології на уроках мови й літератури: інтерактив, співпраця та творчість у 9 класі НУШ.

Ключові питання теми: Зміст програми передбачає ознайомлення педагогічних працівників із сучасними підходами до організації групової роботи учнів 9-х класів НУШ у процесі вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі засобами цифрових технологій. У межах програми розглядаються цифрові інструменти для спільної діяльності, онлайн-комунікації, створення інтерактивного контенту, організації проектної та дослідницької роботи учнів. Особлива увага приділяється методикам розвитку комунікативних умінь, критичного мислення, творчої взаємодії та формуванню цифрової компетентності здобувачів освіти в умовах НУШ.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Аносов І. П., Елькін М. В., Головова М. М., Коробченко А. А. Основи науково-педагогічних досліджень : навч. посіб. Мелітополь : Видавн.

- будинок ММД, 2015. 218 с. URL: <https://cutt.ly/OboAZIy>.
2. Біла книга. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів./Дж.М.Зош, Е.Дж.Хопкінс, Х.Дженсен, К.Лю, Д.Ніл, К.Хірш-Пасек, С.Л.Соліс, Д.Вайтбред. The LEGO Foundation, 2017. 39 с. URL: <https://cutt.ly/h1FRr1i>
 3. Бурдун В.М. Стратегічне планування. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П.Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
 4. Василенко І. Ю. Тренінг розвитку творчого мислення. Обдарована дитина. 2004. № 5. С. 52-55.
 5. Від керівника до лідера : практичні поради для 57 директорів шкіл та керівників відділів освіти / Анна Уварова, Поліна Гоч. - Київ : Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2019. - 60 с. - URL : <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/521/12,2019.pdf>
 6. Волківська Д. А. Сучасні підходи до визначення лідерства. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. 2014. Вип. 115. С. 45-47.
 7. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України. № 3. 2008. С. 23-30.
 8. Гондарева Г. В. Концепція розвитку емоційного інтелекту старшокласників у навчально-виховному процесі. Таврійський вісник освіти, 2013. № 2. С. 260-264.
 9. Закони екології Коммонера. URL: <https://bit.ly/3VzEWjA>
 10. Закони екології Коммонера. URL: https://pidru4niki.com/1960120837942/ekologiya/zakoni_ekologiyi_kommonera
 11. Зеленська Л.Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). Молодь і ринок. № 9(195). 2021 С. 16-20.
 12. Зубенко Л. Г., Нємцов В. Д. Культура ділового спілкування : навч. посіб. Київ: «Ексоб», 2002. 200 с.
 13. Інтегровані завдання для молодших школярів: цікаво, пізнавально, креативно. / Л.Добровольська, В.Андросова. Черкаси: видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2022. 70 с.
 14. Коваль А.П., Культура ділового мовлення: писемне та усне ділове спілкування. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ, 1997. с.193-280.
 15. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996.
 16. Копильчук В. Інтегровані уроки як засіб підвищення якості знань учнів. URL: <http://itcm.comp-sc.if.ua/2018/kopylchuk.pdf>.
 17. Мартинець Л. А. Управління професійним розвитком учителів : навч.-метод. посіб. / Л. А. Мартинець. - Вінниця : ДонНУ, 2016. - 87 с.Внутрішня система забезпечення якості освітньої діяльності: стандарти та рекомендації. - URL : <https://cutt.lv/prnvgjh>
 18. Моргун В. Ф. Емоційний інтелект у багатовимірній структурі особистості. Постметодика, 2010. № (6)97.С. 2-15.
 19. Нова українська школа : дидактичні основи STREAM-освіти в початковій школі : навчально-методичний посібник /С.Вакарін. Київ : Саміт-книга, 2021. 144 с.
 20. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні : посіб. для слухачів закладів післядипломної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами» / О. М. Отич, Л. К. Задорожна, З. В. Рябова, Л. М. Оліфіра та ін.; за заг. ред. О. М. Отич, Л. К. О. де Фонтана; НАПН України, УВУПО, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», КВЗЗСО «Одес. акад. неперв. освіти», КультурКонтакт Австрія. Київ, 2018. 74 с.
 21. Овчаренко О.П., Лазар А.П., Матюшко Р.П. Основи радіаційної медицини: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 208 с.
 22. Освітня програма навчального закладу. URL: <https://bit.ly/3ckLjDp>

23. Поспелова Т. Розвиток лідерського потенціалу керівника закладу середньої освіти : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 36 с.
24. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
25. Пушкарьова Т. О. Педагогічне проектування в системі загальної середньої освіти: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. 308 с.
26. Рай М. Компас цінностей. Уроки 101 країни про цілі, лідерство і життя. Yakaboo Publishing, 2021. 368 с.
27. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
28. Романовський О.Г., Гура Т.В., Книш А.Є., Бондаренко В.В. Теорія і практика формування лідера: навч. посіб. Харків, 2017. 100 с
29. Самооцінювання закладу освіти: ефективний інструмент підвищення управлінської діяльності. URL: <https://bit.ly/3wUZ8lt>
30. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 за №1111/35394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>
31. Типова освітня програма для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко : наказ МОН України від 12.08.2022 № 743) URL: <https://cutt.ly/p0l8NA1>
32. ТОБТО : Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства // За заг. ред. Наталії Трамбовецької. -Київ, 2017. -53 с.
33. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога : навчальний посібник / Л. Л. Хоружа. - К. : «Академвидав», 2012. - 208 с.
34. Цифрова трансформація освіти і науки [Електронний ресурс] : сайт. URL: <https://bit.ly/3iZgvys>
35. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. Молодь і ринок, 2012. № 12. С. 136-139.
36. Шевчук А. С. Дитячі розваги і свята (у схемах, таблицях, визначеннях, сценаріях) : навч.метод. посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 336 с.
37. Boissard P. L'évaluation formative: un outil de progression. URL: <http://surl.li/ealag>
38. DLL 10: DaF für Jugendliche: Deutsch als Fremdsprache.Klett Sprachen GmbH, 2016. 199 s.

Додаткова література:

1. Викладання біології у профільних класах. Випуск 4. Факультативний курс «Еволюція систем органів. Філогенія органічного світу». Частина I /Л.Т. Петренко, Л.П. Петренко. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 141 с.
2. Грицак Я., Комаров О. Шлях становлення української ідентичності. 2021 р. URL: <https://bit.ly/3ERW4L5>
3. Джежелей О., Коваленко О. Вчуся читати. Навч-розвив. пос. для дітей Частина 1. Харків: Ранок, 2001. 144 с.
4. Копосов П. Нова українська школа : дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
5. Кудін В.С. Партнерська взаємодія – основа освітнього процесу НУШ. Навчально-методичний посібник. Черкаси. 2022. 128 с.
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : методичні рекомендації. Уклад. О. М. Шевчук. Умань, 2010. 37 с.
7. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовлено для проекту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» /

Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект». Київ: Міленіум, 2001. 104 с.

8. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів : poradnik dla supervisorów (nauczycieli). USAID, 2018. 60 с.